

REFORMATSIOON ja VASTUREFORMATSIOON VASTUSED

AJALOO-OLÜMPIAAD
TALLINNA KOOLIVOOR
GÜMNAASIUM
16. jaanuar 2018

***NB! Esitatud on eeldatavad vastused. Hinnatakse täispunktidega!!!
Avatud vastustega küsimuste puhul lähtuda õpilase loogikast.***

1. Seostage isiku nimi tema tegevusega. Isiku nimi valige loetelust. (Jan Hus, John Wyclif, Rotterdami Erasmus, Philipp Melanchthon, Andreas Karlstadt, Jean Calvin). 6p./....

1.1..Oxfordi ülikooli professor, kes ühena esimestest nõudis juba 14.sajandil põhjalikku kirikureformi. Ta eitas vaimulike võimet patte andeks anda ja nende õigust müüa indulgentse. Taunis kõrvalpihti ja pühakute kummardamist. Aitas kaasa Piibli inglise keelde tõlkimisele.

John Wyclif *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.147*

1.2.Sündis 1371.aastal talupoja peres. Vanemate soovitusel hakkas õppima vaimulikuks.Lõpetas Praha ülikooli filosoofiateaduskonna bakalaureusekraadiga,seejärel sai vabade kunstide magistriks ja filosoofiadoktoriks. 1401.a. pühitseti vaimulikuks ja hakkas pidama emakeelseid jutlusi. Sellega saavutas suure poolehoidu, eriti lihtrahva seas. Kritiseeris paljusid katoliku kiriku seisukohti. Oma vaadete ja tegevuse tõttu mõisteti kirikukogu otsustega surma ja hukati 1415.a.ketserina tuleriidal. **Jan Hus**

T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond ja kultuur II, lk.148-151

1.3. Wittenbergi ülikooli professor, jutlustas aktiivsust ilmalikus elus, ülistas töökust ja ettevõtlikkust. Arvustades teravalt pühapildikultust, ajendas pildirüüste. Rahvas tormas kirikutesse, kiskus maha altarid, kujud ja pildid ning hävitas need.

Andreas Karlstadt *T.Aleksejev jt., Inimene, ühiskond, kultuur II, lk.194-195*

1.4. Üks humanistidest, 1509.a.kirjutatud teose „Narruse kiituseks“ autor. Oli eriti kriitiline kogu katoliku kiriku organisatsiooni suhtes. Taunis vaimulike harimatust ja silmakirjalikkust ning katoliku kiriku formaalsust, sealhulgas „pildikumardamist“.

Rotterdami Erasmus *T. Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II, lk.175*

1.5. Esitas predestinatsiooni põhimõtte. Selle järgi on Jumal ette näinud iga inimese saatuse: ühed on määratud õndsaks saama ja lähevad taevasse, teised on määratud hukatusele . Kellegi võimuses pole seda ettemääratust muuta. Rõhutas töö austusväärust ja vajalikkust.

Jean Calvin *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.200*

1.6. Humanist, üks reformatsiooni ideoloogidest. Aitas Lutherit reformatsiooni põhidokumentide koostamisel ning ka Piibli tõlkimisel. Oli seisukohal, et mõistus ja haridus peavad usku toetama.

Philipp Melanchthon *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.194*

2. Reformatsiooni eelkäijaks oli ketserlus. Ketserlike õpetuste alusel tekkisid kirikuvastased rahvaliidumised. Nimetage kolm nende 14.-15.sajandil levinud liikumiste eesmärki. 3p./...

- 1) Tagasipöördumine algkristluse lihtsuse juurde.
- 2) Kaotada kiriku ja kloostrite maavaldused
- 3) Kaotada kirikumaksud *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.147*

3. Sakramendid **11p./....**

3.1. Nimetage seitse katoliku kiriku sakramenti.(7)

- 1) ristimine
- 2) konfirmatsioon/leeritamine
- 3) armulaud.
- 4) pihtimine koos meelearandusega
- 5) abielu sõlmimine
- 6) pühadesse ametitesse (vaimulik) pühitsemine.
- 7) viimne võidmine *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.54*

3.2. Millised neist ei olnud vajalikud / olulised taevajiku õndsuse saavutamisel?(2)

- 1) abiellumine
- 2) vaimulikuks pühitsemine *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.54*

3.3. Millised neist säilisid luterlikus kirikus?(2)

- 1) ristimine
- 2) armulaud *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.196*

4. Reformatsiooniliikumise algus **4p./.....**

4.1. Milline dokument pani aluse reformatsioonile? (1)

95 teesi

4.2. Mis keeles see oli kirjutatud?(1)

ladina keeles

4.3. Märkige dokumendi ilmumiskoht ja dateerige dokument kuupäeva ja aastaga.(1)

Wittenberg, 31.10.1517

4.4. Mis kirikupüha sel päeval oli?(1)

Kõikide pühakute püha *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II , lk.191*

5. Seletage mõisted. **4 p./....**

tsölibaat – abielukeeld

sekulariseerimine –n. usuliste väärtuste asendamine ilmalike taotlustega

simoonia- vaimulike ametite müümine

kirikuisad- kristluse varasemal perioodil katoliku kiriku õpetust arendanud teoloogid

M.Kõiv, L.Kaljundi jt. Üldajalugu, lk.92

6. Milles seisnes armulauakorralduse erinevus vaimulike ja ilmikute vahel? **1 p./....**

Armulaualeib nii vaimulikele kui ilmikutele, vein ainult vaimulikele

T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.149

7. Piibel

2p./....

7.1 Mis aastal ilmus eestikeelse Piibli esmatrükk? **1739**

7.2 Kes oli selle tõlke autor? **Anton Thor Helle**

8. Mida tähendavad järgmised väljendid?

2 p./....

1) „Kelle võim, selle usk!“ **Iga valitseja määras /otsustas alluvate usu üle**

2) “Jumalale jumala õigus, keisrile keisri oma“

Vaba seletus, n. igapähele oma ; kirik ei peaks tegelema maiste, ilmalike asjadega

T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk.197

9. 1525.aastal välja antud ülestõusnud saksa talupoegade programmi tiitelleht. Kirjutage dokumendi pealkiri.

1p./....

12 artiklit.

10. 1559.a. koostati «Index pohibitorum librorum». Mis dokumendiga on tegemist?

Nimekiri trükistest, mis olid katoliku kiriku poolt keelatud

1p./....

11. Kuidas nimetati:

3p./....

1) prantsuse kalviniste? hugenotid

2) soti kalviniste? presbüterlased

3) inglise kalviniste? puritaanid

12. Ususõjad

7p./....

12.1. Kelle pulmi peeti enne Pärtliööd? Kirjutage isikute nimed.(2)

Henri de Bourbon (Navarra kuningas) ja Marguerite de Valois(Prantsuse kuninga õde)

12.2. Millises linnas ja millal (dateering) Pärtliöö toimus?(2)

Pariis, 24.08.1572

T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II, lk.213-214

12.3 Miks hakati pärast seda sündmust toimunud sõdu nimetama Kolme Henri sõjad? Nimetage need osapooled.(3)

Navarra Henri- hugenottide liider, Henri Guise-katoliiklaste liider, Henri III-Prantsuse kuningas

M. Kõiv, M.Laur Inimene, ühiskond, kultuur II ,lk.241

13. Jesuiidid

10p./....

13.1. 1540.a.loodi see ordu võitluseks reformatsiooni pooldajatega - «Societas Jesu». Kirjutage ordu nimetus ja selle asutaja(nimi) (2).

1) Ordu nimetus **Jesuiitide Ordu**

2) Asutaja nimi **Ignatius Loyola** *T.Aleksejev jt. Inimene, ühiskond, kultuur II lk. 232*

13.2 Mis riigis oli ordu asutaja sündinud? (1) Hispaanias

13.3 Millises ülikoolis oli ta saanud magistrikraadi?(1) Sorbonne

13.4 Mida tähendab sümbol IHS? (1) Jesuiitide Ordu sümbol, Kristuse monogramm

13.5 Nimetage neli töötust, mille orduliikmed pidid täitma. (4.)

- 1) elada vaesuses
- 2) elada vallalisena
- 3) elada sõnakuulmises
- 4) täielikult kuuletuda paavstile *M.Kõiv, M.Laur Inimene, ühiskond, kultuur II, lk.233*

13.6 Tõlkige ordu deviis: «ad maiorem Dei gloriam». (1)

Jumala au suurendamiseks *M.Kõiv, L.Kaljundi jt., Üldajalugu, lk.125*

14.1. Kes ja millal kutsus kokku Trento kirikukogu? Miks?

3p./...

Paavst Paulus III, 1546. Katoliiklaste ja protestantide lepitamiseks

14.2. Millised kirikukogu otsused pidid kaasa aitama katoliku kiriku positsioonide taastumisele ja tugevnemisele?

4p./....

- 1) kinnitati paavsti ilmeksimatuse põhimõtet
 - 2) Piibli tõlgendamise ainuõigus jäeti kirikule
 - 3) Piibli kõrval tuleb väärtustada kiriku õpetustraditsiooni
 - 4) Sisse seati range kirikutsensuur
- Kirikuladvik oli vastu kiriku detsentraliseerimisele

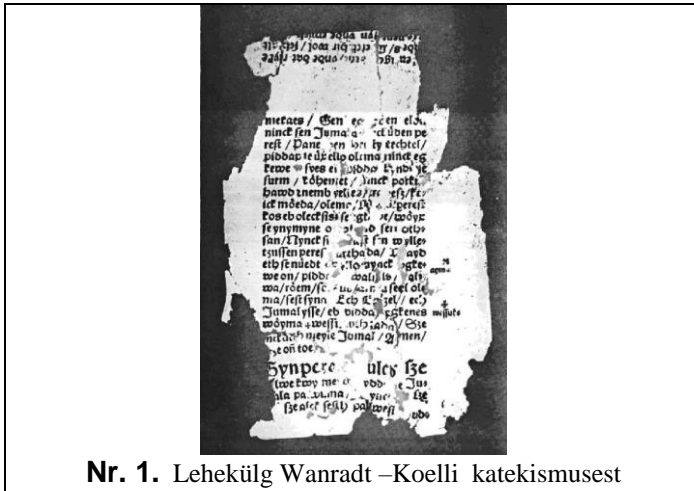
M.Kõiv, M.Laur Inimene, ühiskond, kultuur II lk.233; M.Kõiv, L.Kaljundi jt. Üldajalugu, lk.124

15. Õige või väär väide. Märkige tabelisse kas „jah“ või „ei“. Kui „ei“, siis kirjutage õige väide.

17p./...

Väide	Jah/Ei	Parandatud väide
1. 1414.a. kutsuti Konstanzis (Lõuna-Saksamaa) kokku kirikukogu eesmärgiga kaotada kirikulõhe ja välja juurida mistahes ketserlus.	jah	
2. J.Calvini õpetuse peamine põhimõte oli ettemääratuse põhimõte.	jah	
3. M. Luther rõhutas korduvalt, et lossid ja kloostrid tuleb hävitada ja kogu võim peab minema lihtrahvale.	ei	Th.Müntzer
4. Saksa Riigipäeval 1530.a. M.Luther ei osalenud, s.t. Augsburgi usutunnistus võeti vastu ilma temata. Tema asemel pidas läbirääkimisi P.Melanchthon.	jah	
5. Anglikaani kirikus oli keelatud indulgentside müük, reliikviade austamine, vähendati kirikupühade arvu	jah	
6. Pildirüüsteliikumist Tallinnas juhtis Melchior Hoffmann.	ei	Tartus
7. Tänu kirikumaade konfiskeerimisele sai Henry VIII kõige rikkam Euroopa monarh..	jah	
8. Anglikaani kirikus jäi jumalateenistuse keeleks ladina keel.	ei	Inglise keel
9. Elisabeth I püüdis taastada katoliku kiriku positsioone Inglismaal.	ei	Mary Tudor, Elisabeth I toetas anglikaani kirikut
10. Katariina de Medici oli Prantsusmaa kuninganna aastail 1547 — 1559 ja omas tugevat poliitilist mõjuvõimu.	jah	
11. Sorbonne ülikool oli reformatsiooni kants.	ei	Oli katoliikluse tugi

16. Kas illustratsioonidel kajastatud sündmused iseloomustavad reformatsiooni eeldusi, ajendit, reformatsioonitegevust või vastureformatsiooni? Lisage põhjendus. 4p./.....

Nr. 1. Lehekülj Wanradt –Koelli katekismusest

Nr. 2. Indulgentside müük

Nr. 3. Esimene trükipress

Nr.4. Raamatute põletamine.

Joonige alla sobiv variant ja põhjendage oma valikut.

Joonis 1 Reformatsiooni eeldus Reformatsiooni ajend Reformatsioon Vastureformatsioon

Põhjendus: võimalikud mõlemad variandid. Kui reformatsioon, siis n. katekismus ilmus eesti keeles. Reformatsiooni üks eesmäärke oli et jutlused ja vaimuliku sisuga raamatud ilmuksid emakeeles. Kui vastureformatsioon, siis katekismuse tiraaž hävitati vastaste poolt

Joonis 2 Reformatsiooni eeldus Reformatsiooni ajend Reformatsioon Vastureformatsioon

Põhjendus: N. Indulgentside müük ajendas reformatsiooni. Martin Lutheri teeside avalik esitamine protestiks indulgentside müügi vastu

Joonis 3 Reformatsiooni eeldus Reformatsiooni ajend Reformatsioon Vastureformatsioon

Põhjendus:Trükipressi/ trükimasina kasutamine võimaldas materjalide suured tiraazid.

Joonis 4 Reformatsiooni eeldus Reformatsiooni ajend Reformatsioon Vastureformatsioon

Põhjendus: N. Katoliiklased põletasid emakeelseid Piibleid, või vaimulikke raamatuid, mis sisaldasid reformatsiooniideid

17. Nimetage kolm tänapäeva riiki, kus domineerib protestantism ja kolm riiki, kus katoliiklus. **6 p./....**

Protestantlikud riigid:n. Saksamaa,Rootsi,Soome

Katoliiklikud riigid: n.Hispaania,Itaalia,Poola

18. Kes oli esimesi reformatsiooniideede levitajaid Vana-Liivimaal? Kirjutage nimi. **1p./...**

Andreas Knopken *I.Põltsam jt. Keskaeg7.klassile II, lk.114*

19. Milline Tallinna kirik pääses pildirüüsteliikumisest? Miks? **2 p./...**

Kirik *Niguliste*

Põhjendus: *Rahvahulk ei suutnud uksi lahti murda, lukuaukudes sulatina A.Mäesalu jt, Eesti ajalugu I, lk.84*

20.1 Millal ja kus trükiti jumalateenistuse käsiraamat eesti-, liivi-ja lätikeelse

selgitava tekstiga? **2p./....**

1525.a. Lübeckis *A.Mäesalu jt. Eesti ajalugu I, lk.87; A.Adamson, S.Valdma, Eesti ajalugu, lk.61*

20.2 Millistes Tallinna kirikutes viisid jumalateenistusi läbi Simon Wanradt ja Johann Koell? **2p./...**

Niguliste ja Pühavaimu *A.Mäesalu jt., Eesti ajalugu I, lk.87*

20.3 Millal ilmus trükist Wanradt-Koelli katekismus? Aasta. **1p./....**
1535

21. Millised tagajärjed olid luterluse levikul Eestile? **4p./...**

Positiivsed tagajärjed	Negatiivsed tagajärjed
<i>1.eestikeelse Piibli olemasolu</i>	<i>1.maal oli levik aeglane. Kohalikud vaimulikud ei osanud keelt ja ei tundnud kohalikke olusid</i>
<i>2.eestikeelsed jutlused</i>	<i>2.ordu ja piiskopkonnad katoliikluse hoidjad, linnad ja vasallid-luterlased. Tekkisid konfliktid</i>